

ANTONI SUŁEK
Uniwersytet Warszawski

POCHWAŁA METODOLOGII*

Wyrazistą cechą socjologii jest jej rozwinięta metodologia – opis i projektowanie procedur badawczych w socjologii oraz analiza struktur wiedzy socjologicznej. Jedni, porównując socjologię z tymi spośród nauk społecznych, które nie mają tak rozwiniętej metodologii, w jej postępach znajdują dowód wyższości socjologii. Inni, porównując socjologię z naukami przyrodniczymi, które nie poświęcają tyle uwagi samym sobie, widzą w rozwoju *autorefleksji* metodologicznej raczej symptom niedojrzałości socjologii i zjawisko typowe dla wieku dorastania. Poza sporem jest rozwój samej metodologii. Wyraża się on w nieustającej debacie nad teoretycznymi podstawami nauk i badań społecznych, w ciągłych innowacjach warsztatowych, w powodzi publikacji metodologicznych i w wyodrębnianiu się metodologii socjologicznej jako specjalnego typu zainteresowań w socjologii.

POJĘCIE METODOLOGII I METODY W SOCJOLOGII

W podstawowej i popularnej definicji Tadeusza Kotarbińskiego (1957: 88) metoda to „sposób wykonywania czynu złożonego, polegający na określonym doborze i układzie jego działań składowych, a przy tym uplanowany i nadający się do wielokrotnego stosowania”. Choć termin ten odnosi się do wszystkich dziedzin zachowania celowego, to zawężany jest do naukowego badania rzeczy i zjawisk. Metoda jest dla nauki tak istotna, że czasem włącza się ją do definicji nauki i za naukową uznaje się taką wiedzę, która jest rezultatem stosowania metody naukowej.

Metody naukowe obejmują zespoły środków i czynności ujęte w zasady – służą one formułowaniu problemów, projektowaniu badań i zbieraniu danych

* Jest to skrót hasła „Metodologia socjologiczna”, które ukaże się w t. 2 „Encyklopedii Socjologii”; tam obszerna bibliografia. Zamykające ten tekst zdanie, że metoda jest bezkresna pochodzi z książki Eugene Ehrlicha *Die Grundlegung der Soziologie des Recht* (Czernowitz 1912); w oryginale: *Die Methode ist unendlich, so die Wissenschaft selbst*.

potrzebnych do ich rozwiązania, analizie i teoretycznej interpretacji danych oraz prezentacji i praktycznemu wykorzystaniu ustaleń rzeczowych i wiedzy teoretycznej. Pojęcie „metody” odnosi się nie tylko do empirycznej części badań, choć faktycznie procedury zbierania i analizy danych są najlepiej opracowane. Dotyczy ono także formułowania wyjaśnień i budowy teorii, ale tam o zasady trudno – łatwiej o wskazówki heurystyczne, wywodzone z podstawowych dla badanej dziedziny założeń teoretycznych. Mimo podstawowej roli metod w nauce, jej uprawianie nie polega na przestrzeganiu z góry ustalonych reguł, które prowadzą do odkryć nowych faktów lub zadowalających ich wyjaśnień. Na każdym etapie badania, od stawiania hipotez do interpretacji wyników jest miejsce na „pierzastki twórcze” (Jan Łukasiewicz) i każdy etap, a zwłaszcza stawianie hipotez i interpretacja wyników wymaga od badacza odkrywczej intuicji, wiedzy i wyobraźni. Skrajna, „anarchistyczna” teoria nauki (Paul Feyerabend) twierdzi nawet, że jedyną regułą jest reguła „wszystko wolno” (*anything goes*).

Metody socjologii zależą od cech rzeczywistości społecznej. Ma ona charakter historyczny – istnieje i zmienia się w czasie, a jej stan dzisiejszy zależy od przeszłości. Przeszłość poznaje się ze źródeł, więc wśród narzędzi socjologa znajdują się metody krytyki i interpretacji źródeł. Zjawiska społeczne uwarunkowane są przez wiele czynników – ich rozpoznanie, hierarchizacja i powiązanie jest zadaniem socjologii. Dlatego nauka ta rozwinęła metody wielozmiennej analizy przyczynowych. Socjolog rzadko obserwuje całe zbiorowości – zwykle bada tylko ich statystyczne reprezentacje, więc w socjologii ważne są metody statystyczne. Rzeczywistość społeczna zbudowana jest wielopoziomowo: składa się z ludzi oraz ze zbiorowości i ich wytworów, najszerzej rozumianej kultury. Dlatego w socjologii rozbudowane są metody badań struktur, organizacji i kultury. Socjolog stoi wobec wielości rzeczywistości. Obok zachowań bada on świat psychiki – definicje sytuacji, wartości, intencje. Ponieważ dla badacza zjawiska te dostępne są tylko pośrednio, socjologia rozwinęła metody doboru wskaźników, pomiaru i rozumienia. Socjologia bada też świat treści kulturowych – zawartych w ideologiach, dziełach sztuki, prawach, przekazach masowych. Rozwija więc metody analizy treści oraz interpretacji tekstów.

Metodologia to *nauka o metodach nauki* (i powstałej przy ich użyciu wiedzy), jedna z metanauk, nauk o nauce (Ossowska i Ossowski, [1935] 1967). Metodologia patrzy na naukę epistemologicznie, jako na „drogę do poznania świata”; traktuje procedury i wiedzę naukową jako fakty zastane, stara się oderwać je od okoliczności czasu i wyprzepracować z kontekstu społecznego i indy-

widualnego. Inne metanauki – historia, socjologia, psychologia nauki – ujmują naukę antropologicznie, jako „sferę ludzkiej kultury”: wytwór procesów historycznych, produkt społeczeństwa i instytucję społeczną, wynik procesów twórczych, przy czym w związkach tych nauka coraz częściej jest traktowana także jako czynnik sprawczy.

Oprócz tego rdzennego, metanaukowego znaczenia, metodologia to także sam *zbiór metod nauki*. Zbiór ten może zawierać instrumentarium całej dyscypliny (np. socjologii), metody używane w jakiejś dziedzinie (np. w badaniu ruchów społecznych) lub charakterystyczne dla jakiegoś ośrodka (np. szkoły chicagowskiej), a nawet tylko procedury użyte w jednym, złożonym warsztatowo badaniu (np. w badaniu Williama I. Thomasa i Floriana Znanieckiego nad „chłosem polskim w Europie i Ameryce”). W potocznym użyciu taka »metodologia« znaczy coraz mniej, staje się liczbą mnogą dla »metody«.

Metodologia jako zbiór metod – zasad roboty naukowej stanowi przedmiot metodologii jako metanauki – teorii tych zasad. „Socjolog bada człowieka w społeczeństwie – metodolog bada socjologa przy pracy” (Lazarsfeld, 1959).

ZADANIA I ZAJĘCIA METODOLOGII

Metodologia dzieli się wedle zakresu badań i dotyczy różnych grup nauk, poszczególnych dyscyplin i subdyscyplin. Im węższy zakres, tym bardziej specyficzne są podejmowane problemy. Na poziomie technik istnieją różnice nawet między subdyscyplinami socjologii, zaś pod względem podstaw metodologicznych socjologia jest mało specyficzna wobec innych nauk społecznych, więc istnieje tylko pojęcie filozofii nauk społecznych, ale nie filozofii socjologii. Istnieją też metodologie typów nauk i badań społecznych, np. nauk praktycznych i badań ewaluacyjnych oraz metodologie badań prowadzonych określonymi metodami – z tych w socjologii najbardziej rozwinięta jest metodologia sondażowa.

Metodologia dzieli się też wedle badanego aspektu nauki. Nauka to ogół czynności naukowców – badania oraz wytwór tych czynności – wiedza naukowa. Badaniem zajmuje się *metodologia pragmatyczna*, a wiedzą – *apragmatyczna*. Nie można mówić o badaniach, nie myśląc o wynikach tych badań. Są to zawarte w tekstach dane empiryczne, hipotezy, teorie, definicje, wyjaśnienia, zależności; wyniki badań mają też postać narzędzi badawczych (testów, programów komputerowych) a nawet – w przypadku nauk praktycznych – prototypowych instytucji i programów społecznych.

Badania i wiedza naukowa mogą być przedmiotem zarówno opisu, jak i ocen, zatem wyróżnia się metodologię opisową i normatywną. Pierwsza

poprzestaje na deskrypcji postępowania badaczy i jego wyników, a druga ocenia je ze względu na rozmaite kryteria.

W ujęciu pochodzącym od Kazimierza Ajdukiewicza (1965) i Klemensa Szaniawskiego (1994) oraz Paula Lazarsfelda (1959) i Stefana Nowaka (1970) na zadania metodologii składają się następujące rodzaje czynności:

1. Opis wzorów postępowania badaczy: metod konceptualizacji problemów, zbierania, analizy i interpretacji danych, budowy definicji, typologii, wyjaśnień, teorii itd. Podręczniki metodologii badań społecznych zawierają właśnie opisy metod, w porządku dydaktycznym przedstawione. Metody mają różny stopień standaryzacji; procedury wysoce wystandaryzowane nie budzą już zainteresowania metodologii – stają się częścią metodyki, „martwej części metodologii” (Raymond Boudon).

2. Eksplicacja metod, ujawnienie ich założeń, rekonstrukcja czynności badawczych oraz ich analiza, doprowadzająca do definicji, które zdają sprawę z tego, na czym czynności te polegają. Ujawnianie modeli rzeczywistości społecznej zakładanych przez różne podejścia i ocena ich trafności. Ujawnianie empirycznych założeń metod – warunków ich stosowalności i badanie, czy sytuacje, w których metody się stosuje, spełniają te założenia. Ten typ badań metodologicznych jest wstępem do triangulacji.

3. Analiza aparatu pojęciowego socjologii – jej pojęć metodologicznych, ale także specjalistycznych. Metodologia analizuje takie pojęcia jak przyczyna, funkcja, zależność, wydobywa ukryte wymiary pojęć typologicznych i uświadamia niedostrzeżone pola klasyfikacji, bada procedury, dzięki którym pojęcia zyskują interpretację empiryczną.

4. Eksplicacja tekstów. Ujawnia się tu milczące i nieświadomie przyjęte założenia, zależności między twierdzeniami, strukturę wnioskowań, luki w dowodzie, nieodpowiedziane pytania; pokazuje się, dlaczego wnioski są przekonujące lub nie. Eksplicacja tekstów jest elementem krytyki naukowej. Podobnej rekonstrukcji metodologia dokonuje w stosunku do poszczególnych przypadków badań.

5. Konstrukcja narzędzi naukowych, zwłaszcza narzędzi badań empirycznych, ale także analizy tekstów i wiedzy naukowej. Ujawnienie założeń i zdanie sprawy z ograniczeń istniejących metod pomaga wykryć braki w instrumentarium socjologa, co jest bodźcem do budowy nowych narzędzi. Narzędzia te powstają na styku badań metodologicznych i przedmiotowych, są dziełem świadomych warsztatów badaczy albo prowadzących badania metodologów.

6. Ocena sposobów postępowania badaczy i kodyfikacja norm poprawnego postępowania w nauce. Metodologia jest teorią *dobrej* roboty naukowej. Na

badanie patrzy jako na sekwencję decyzji i czynności, wszelka zaś decyzja czyli akt wyboru zakłada wartościowanie. Wybór problemu, wybór metody badawczej, ocena wartości zebranych danych, wybór sposobu prezentacji wyników – wszystko to są decyzje podejmowane ze względu na różne kryteria, świadomie przyjęte lub nieświadomione.

Sednem metody jest skuteczność, toteż jej ocena dokonuje się ze względu na postawiony cel i inne metody – metoda może być uznana jako wystarczająco dobra lub najbardziej skuteczna spośród tych, które są dostępne. Pod ogólnym pojęciem skuteczności kryje się ogromna liczba kryteriów dokonywanych przez metodologa ocen.

Ich źródła są rozmaite. Metodolog wyczytuje je z praktyki specjalistów. „Uczeni specjaliści mają wyrobione przez praktykę sumienie naukowe, ale nie zawsze zdają sobie sprawę z zasad, które głosem tego sumienia kierują” (Ajdukiewicz, 1965: 175). Metodologia nie ogranicza się do oceny faktycznych zachowań badaczy i faktycznych procedur stosowanych przez badaczy z punktu widzenia standardów ich nauki, a tym bardziej ich własnych standardów. Stosuje też ogólne standardy prakseologii, logiki i metodologii nauk empirycznych oraz standardy zapożyczone z innych dyscyplin. Co więcej, przy wyborze i interpretacji tych standardów metodolog kieruje się własnym, normatywnym wzorcem nauki – definicją nauki i metody naukowej.

Kryteria poprawności naukowej dotyczą ogólnych zasad postępowania naukowego lub stosowania technik szczegółowych. Metodologia eksplikuje je, precyzuje, wprowadza nowe dystynkcje, ukazuje relacje między nimi itd. Formułuje kryteria oceny wiedzy naukowej (pewność, informacyjność, prostota etc.). Podaje kryteria dobrego wyjaśniania oraz kryteria konfirmacji i akceptacji hipotez. Proponuje kryteria trafności pomiaru oraz metody oceny rzetelności testów. W odniesieniu do sondaży metodologia ustala kryteria wartości pytań kwestionariuszowych, w odniesieniu do eksperymentu – trafności i realizmu, a do dokumentów – autentyczności i wiarygodności itd. Metodologia ukazuje też relacje między kryteriami, zwracając uwagę, że to co jest dobre pod jednym względem nie musi być dobre pod drugim i formułuje metakryteria, wskazujące kiedy preferować jedną lub drugą z pary konkurencyjnych wartości.

Specjalnym kierunkiem w metodologii jest *empiryczna metodologia badań społecznych*. Na drodze wtórnych analiz badań lub specjalnych badań metodologicznych bada ona metody w działaniu: ustala optymalne procedury i warunki ich stosowania, bada zależności między używanymi narzędziami a uzyskanymi wynikami, testuje nowe techniki badawcze, porównuje wielostronnie wartość poszczególnych wersji procedur, np. schematów eksperymentalnych, sposobów

realizacji badań sondażowych, form pytań kwestionariuszowych itd. Ten typ badań najlepiej jest rozwinięty w stosunku do sondażu. Jego uszczegółowieniem są badania nad społecznym wymiarem badań społecznych. Zakłada się, że sondaż sam jest kompleksem interakcji między badaczem a badanymi, przebiegającymi w kontekście społecznym i że cechy badanych, interakcje między nimi oraz elementy sytuacji mają wpływ na uzyskane wyniki. W Polsce badania te są specjalnością łódzkiej szkoły metodologii empirycznej, stworzonej przez Zygmunta Gostkowskiego i Jana Lutyńskiego.

Dziedziną badań metodologicznych jest też *historia metod badawczych* w socjologii, fragment historii socjologii empirycznej. W Polsce obejmuje ona głównie dzieje pamiętnikarstwa, ale gdzie indziej jest uprawiana w sposób systematyczny.

METODY METODOLOGII

Uprawianie metodologii nie wymaga od socjologa uczynienia z niej swej wyłącznej specjalizacji, przeciwnie – sytuacje takie nie są ani częste ani pożądane. Wymaga natomiast pewnego nastawienia umysłu – metodolog to przede wszystkim badacz o analitycznej postawie wobec swego warsztatu i wobec tego, co się robi i pisze w jego dziedzinie. Potem dopiero metodolog to specjalista. Metodologia, zwłaszcza rozumiana jako specjalizacja, ma swoje własne metody badań.

Doświadczenia badaczy i refleksje warsztatowe są produktami ubocznymi badań przedmiotowych, ale zarazem cennym materiałem dla analiz metodologicznych. Bardziej systematyczny charakter mają studia przypadków, odsłaniające warsztat i struktury argumentacji konkretnych, zwłaszcza sławnych badań i dzieł naukowych: *Le suicide*, *Chłopa polskiego*, *The American Soldier...* Metodą systematycznej analizy wyników wielu wykonanych badań na dany temat jest meta-analiza; może ona być stosowana także w przeglądowych analizach z zakresu metodologii empirycznej. Tą metodą analizowano np. liczne badania nad wpływem sposobu zbierania danych sondażowych na ich jakość; *meta-analiza* przyczynia się do kumulacji wiedzy metodologicznej.

Pierwszorzędnym narzędziem metodologii jest *eksperyment metodologiczny*. W luźniejszym sensie jest to badanie empiryczne, podjęte w celu testowania nowej techniki. W sensie ścisłym eksperyment taki (zwykle fragment szerszych, przedmiotowych badań) polega na zaprojektowaniu różnych wariantów techniki i użyciu ich w kilku porównywalnych sytuacjach, co pozwala na precyzyjny pomiar efektu badanych różnic. Najczęściej układa się dwie wersje pytań

kwestionariusza, różną formą, słownictwem lub kontekstem, i w celu ustalenia znaczenia tych różnic zadaje się je dwóm lub więcej losowym próbkom zbiorowości. Tą metodą uzyskano ważne wyniki w metodologii badań sondażowych.

W badaniach nad historią metod używa się różnych materiałów i metod stosowanych przez historię najnowsza. Analizuje się raporty z badań i dokumenty administracyjne, programy studiów i tematy uniwersyteckich seminariów, a także prowadzi się wywiady z żyjącymi autorami, uczestnikami i świadkami badań (*oral history*).

Źródłem hipotez i propozycji metodologicznych w socjologii jest też metodologia innych nauk, zwłaszcza społecznych i humanistycznych – historii i psychologii, ale także teorii decyzji, teorii tekstów literackich i etnografii.

POŻYTKI I KRYTYKA METODOLOGII

Metodologia jest dyscypliną tyleż teoretyczną, co praktyczną, toteż i korzyści z jej uprawiania płynące mają naturę dwojaką.

Korzyści z metodologicznych badań praktyki naukowej odnosi epistemologia i filozofia nauki. Metodologia dostarcza tematów i materiałów dla jej analiz. Filozofii nauk społecznych zarzucano wielokrotnie, że była uprawiana bez znajomości praktyki badań społecznych i że w badaniach szukała tylko potwierdzających ilustracji dla swych koncepcji. Znajomość praktyki badawczej utrzymuje filozoficzne rozważania bliżej gruntu. Nie można tu jednak mówić o ustaleniach metodologicznych jako o danych „surowych”, gdyż uprawianie metodologii zakłada jakąś koncepcję nauki i jej metody, a nawet wyobrażenia o naturze rzeczywistości społecznej.

Beneficjentem metodologii socjologicznej jeszcze w większym stopniu jest sama praktyka badawcza. Metodologia usprawnia warsztat badań społecznych, pozwala rozwiązywać coraz bardziej złożone problemy i czynić to coraz rzetelniej. Metodologia ma do odegrania szczególną rolę w naukach, które muszą dopiero wypracować sobie swe własne metody, uwzględniając charakter badanej dziedziny; do takich wciąż należy socjologia. Przykładem mogą być postępy w metodologii badań quasi-eksperymentalnych, będące reakcją na ograniczenia eksperymentowania rzeczywistego oraz metodologia interpretatywnych badań jakościowych, która wyrosła z przekonania o niedostosowaniu metod standaryzowanych do badania „znaczących” aspektów doświadczenia społecznego.

Innowacje warsztatowe nie tylko pozwalają rozwiązywać problemy, dla których ich dokonano, ale też uświadamiają nowe problemy, których nawet nie

formułowano, gdyż ich rozwiązanie znajdowało się poza zasięgiem istniejących metod. Odkrycia i wynalazki metodologiczne poszerzają więc perspektywę nauki. A to tym bardziej, że w nauce istnieje technikocentryzm – tendencja do przykrawania podejmowanych problemów do możliwości technik istniejących, preferowanych przez badaczy lub najlepiej im znanych – z widoczną szkodą dla problemów przy pomocy tych technik nierozstrzygalnych. Wynalazek analizy panelowej przyczynił się do wzbogacenia samej koncepcji zmiany postaw u jednostki i w społeczeństwie, a podobne znaczenie dla myślenia o problemach związanych z wpływem przyczynowym ma rozwój metod analizy przyczynowej.

Kodyfikacja i standaryzacja zasad postępowania badawczego ułatwia ich dyfuzję w społeczności naukowej i transmisję międzypokoleniową w nauce. Obydwa procesy mają w dużej mierze charakter społeczny: jedni badacze uczą się nowych metod bezpośrednio i z doniesień empirycznych drugich badaczy, a adepci nauki uczą się fachu przez naśladowanie i pracę pod okiem majstrów i mistrzów. Ale też dyfuzja innowacji warsztatowych dokonuje się przez studiowanie doniesień z badań metodologicznych, a transmisja – przez pilne studiowanie podręczników metodologii i intensywne uprawianie ćwiczeń z zakresu badań naukowych.

Metodologia jako typ działalności metanaukowej spotyka się też z krytyką. Zarzuca się jej arbitralność standardów, oczywistość wyników i schematyzm przepisów.

Metodologia normatywna może prowadzić do narzucania badaczom obcych im kryteriów dobrej roboty w nauce, a nawet samego pojęcia i zakresu nauki. Istnieją różne metodologie, wywiedzione z odmiennych ontologii, definicji nauki i koncepcji nauk społecznych ich zwolenników. Dlatego metodologia normatywna uprawiana z zewnątrz dyscypliny niesie ze sobą ryzyko. Historia zna przypadki narzucenia socjologii przedmiotu badań i metody; najślawniejszym jest casus pozytywistycznej filozofii nauki i socjologii empirystycznej. Silne i surowe „*metodologiczne* superego” (Rudolf Carnap) może krępować rozwój nauki. To jedno ze źródeł nieufności specjalistów do metodologów – niespecjalistów. Takiego ryzyka nie niesie metodologia, która w swoich ocenach sama kieruje się zasadami, które kierują głosem „*sumienia naukowego*” (Ajdukiewicz) – bada faktyczne zachowania badaczy i procedury w nauce, a ocenia je z punktu widzenia celów w nauce założonych.

Zarzut oczywistości wyników ma sens tylko w odniesieniu do metodologii, która rekonstruuje zasady postępowania badaczy. Tymczasem nauka jest złożonym i trudnym do badania przedmiotem, czego dowodem choćby spory

toczone wśród uczonych o to, jak naprawdę nauka się rozwija. To, co na ten temat mówią sami naukowcy ma często charakter zdroworozsądkowy i dla badacza nauki jest tylko materiałem. Oczywiście jest sprawą indywidualną, ale nawet wybitni teoretycy bywają zaskoczeni analizami logicznej struktury ich teorii, gdyż teorii tych nie wyprowadzają przy użyciu znanych im wcześniej zasad, lecz je tworzą. Eksplicacja kryteriów podejmowania decyzji w badaniu naukowym nie jest łatwiejsza niż formułowanie zasad racjonalnego wyboru, którymi kierują się ludzie w sytuacjach życiowych. Zarzut oczywistości nie ma sensu w odniesieniu do projektowania i testowania metod badań. Innowacje w metodologii, podobnie jak i postęp w całej nauce są nieprzewidywalne, zaś z poczuciem oczywistości wyników nowo uzyskanych nie idzie w parze zdolność do przewidzenia wyników następnych.

Przeciw metodologii podnosi się też zarzut, że kodyfikując procedury i formułując przepisy, pomniejsza twórczy charakter nauki, zaś twórczość nie daje się podporządkować metodom. „Pojęcie metody w zastosowaniu do działalności naukowej sprawia wrażenie paradoksalne, jeśli metodę pojmuje się jako algorytm, a naukę pojmuje się jako czystą twórczość. Tymczasem ani metody nie są zawsze określone bez reszty, ani nauka nie składa się wyłącznie z twórczości” (Szaniawski, 1994: 76). Jest tak i w socjologii. Niektóre jej metody są względnie zestandaryzowane, ale nawet do dobrania próby w typowym sondażu nie wystarczy podręcznik, lecz potrzebna jest jeszcze wiedza typu *know-how*. Sama metodologia dostarcza badaczowi tylko norm wspomagających go przy podejmowaniu decyzji oraz sposobów oceny tych decyzji, ale nie zawiera reguł, które mówią mu, co ma robić. Podręczniki metodologii opisują np. procedury budowy skal, podają kryteria trafności skal i metody jej sprawdzania, ale pozycje do skal badacz musi wymyśleć. Podobnie musi wymyśleć realistyczną manipulację eksperymentalną lub wolne od sugestii pytania ankietowe. Na twórczość i wiedzę przedmiotową pozostaje więc wiele miejsca. Metodologia nie tłamsi pierwszej i nie czyni zbędną drugiej.

Uprawianie i studiowanie metodologii socjologicznej pełni ponadto funkcję edukacyjną – dla społeczeństwa i samoedukacyjną – dla społeczności badaczy.

Naukowa wiedza społeczna staje się coraz bardziej wiedzą stosowaną – w planowaniu, polityce i innych dziedzinach praktyki społecznej. Wyniki badań coraz więcej miejsca zajmują też w mediach. Właściwa ocena i użycie tej wiedzy wymaga pewnej kompetencji metodologicznej, zarówno od praktyków, jak i od szerszej publiczności. I tak jak logika uczy myśleć logicznie, metodologia uczy myśleć metodologicznie.

Socjologowie, którzy nie zamykają się w granicach własnego paradygmatu i otwierają swe oczy na inne metody i metodologie, otwartymi czynią też swe umysły. Widzą, że nie ma żadnej „prawdziwej” metody naukowej i nie ma „typu doskonałego materiału socjologicznego”. Studiując inne, nieraz egzotyczne dla siebie metodologie, poszerzają swój widnokrąg intelektualny tak samo jak antropologowie badający egzotyczne kultury – i dostrzegają, że metoda jest bezkresna tak samo jak nauka.

BIBLIOGRAFIA

- Ajdukiewicz K., 1965. *Logika pragmatyczna*, Warszawa: PWN.
Kotarbiński T., 1955. *Traktat o dobrej robocie*, Łódź: ŁTN.
Lazarsfeld P. F., 1959. *Problems in Methodology*, [w:] Merton R.K. i in. (red.), *Sociology Today*, New York: Basic Books.
Nowak S., 1970. *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa: PWN.
Ossowska M., Ossowski S., 1967. *Nauka o nauce* (1934), [w:] Ossowski, *Dziela*, t. 4, Warszawa: PWN.
Szaniawski K., 1994. *O nauce, rozumowaniu i wartościach*, Warszawa: PWN.

Antoni Sulek
University of Warsaw

EULOGY OF METHODOLOGY

Summary

The author distinguishes different senses of the term 'methodology' to be found in sociology. The closest to him is the conception of methodology worked out by Paul Lazarsfeld and developed by Stefan Nowak in Poland. The author presents the tasks of methodology, types of methodological studies and methods of methodology. He shows the importance of methodology for the philosophy of science, research practice and transmission of scientific knowledge. There are also discussed critical objections towards methodology. The author stresses a stimulating role of methodological studies for sociology: „Sociologists, who do not close themselves within the bounds of their own paradigm and keep their eyes open to other methods and methodologies make also their minds open. Studying other methodologies, sometimes exotic for them, they widen their intellectual horizon similarly to anthropologists studying exotic cultures, and they perceive that the method is boundless just as science is.”